

UDK : 334.012.63(497.11)
334.012.64(497.11)

PRINCIPI NEOLIBERALNE EKONOMIJE U STRATEŠKIM DOKUMENTIMA I NJIHOV UTICAJ NA STRUKTURNE PROMENE PREDUZEĆA NIŠAVSKOG UPRAVNOG OKRUGA

Aleksandar Ristić¹

Rezime: U procesu političkog i ekonomskog prestrukturiranja naše zemlje uključivanje u savremene tokove zahtevalo je restrukturiranje društva kao celine i privrede kao njegovog najvitalnijeg dela, a prvi koraci na tom putu su se sastojali u unapređivanju pravno-administrativne regulative kao okvira u kome ona funkcioniše. U cilju uvođenja novih pravila poslovanja i prilagođavanja globalnim uslovima, tokom poslednjih petnaest godina su, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou donete brojne strategije koje regulišu ovu oblast, a kojima se u skladu sa principima neoliberalnog kapitalizma usmeravao razvoj oblasti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. U radu se daje kratak pregled ovih razvojnih dokumenata, kao i prikaz postavljenih ciljeva i izdvojenih strateških prioriteta u skladu sa lokalnim specifičnostima, što je i bila poenta njihove razrade na lokalnom nivou. Takođe, radi evaluacije postignutih efekata i odnosa brojnosti malih, srednjih i velikih preduzeća, na teritoriji Nišavskog upravnog okruga, sprovedena je i analiza kretanja broja aktivnih privrednih subjekata razvrstanih prema veličini na mala, srednja i velika preduzeća. Rezultati ukazuju da je na analiziranom području napuštena koncepcija po kojoj su velika preduzeća bila nosioci razvoja i da je tu ulogu, barem sudeći po brojnosti, preuzeo sektor malih privatnih preduzeća.

Ključne reči: Neloberalizam, tržišna ekonomija, strategija, mala i srednja preduzeća, preduzetništvo

NEOLIBERAL ECONOMY PRINCIPLES IN STRATEGIC DOCUMENTS AND THEIR IMPACT ON THE STRUCTURAL CHANGES IN ENTERPRISES OF THE NISAVSKI ADMINISTRATIVE DISTRICT

Abstract: In the process of political and economic restructuring of our country, inclusion in contemporary trends required the restructuring of society as a whole and economy as its most vital work, and the first steps in that way consisted in the improvement of legal and administrative regulations as the framework in which it operates. With the aim of introducing new business rules and adapting to global conditions, over the last fifteen years, numerous strategies have been adopted at the state and local level, which, in accordance with the principles of neoliberal capitalism, have been guiding the development of small and medium-sized enterprises and entrepreneurship. The paper gives a brief overview of these development documents, as well as an overview of the set goals and selected strategic priorities in accordance with local specifics, which was the point of their development at the local level. Also, in order to evaluate the achieved effects and the ratio of the number of small, medium and large enterprises in the territory of the Nisava Administrative District, the analysis of the movement of the number of active business entities classified by size into small, medium and large enterprises was also conducted. The results indicate that in the analyzed area, the concept that large companies were the bearers of development was abandoned, and that this role, at least judged by the number, took over the sector of small private enterprises.

Key words: Nelberalism, market economy, strategy, small and medium enterprises, entrepreneurship

---

¹ Aleksandar Ristić, dipl.ing.arh. *самостални планер*, ЈП Завод за урбанизам Ниш, 7. јула 6 18000 Ниш

UVOD

Transformaciju poslovnih subjekata u našoj zemlji neophodno je posmatrati u okviru društveno-političkih i privrednih transformacija na globalnom i lokalnom nivou. Globalizacija tržišta i postepeno nadržavanje međunarodnih kompanija uloge država prouzrokovala je promenu poslovne klime u celom svetu i neoliberalizaciju većine ekonomija.

Dominantno je zastupljen neoliberalni pristup u kome je sve podređeno interesima kapitala i koji počiva na paradigmi slobodnog tržišta i nemešanja države u privredu, smatrajući da će otvoreno tržište omogućiti brži privredni razvoj društva. Neoliberalni pristup podrazumeva i oslobađanje privrede bilo kakvih ograničenja i kontrole od strane države, veće slobode za međunarodnu trgovinu i investicije. Takođe, ovaj pristup sa sobom nosi ukidanje kontrole cena, sloboda kretanja kapitala, dobara i usluga; redukciju javnih troškova za socijalne davanja, obrazovanje i zdravstveno osiguranje.

„Ekonomska globalizacija odnosi se na ekspanziju i intenzifikaciju međunarodne trgovine i investicija, politička na organizaciju transnacionalnog upravljanja i kontrolnih institucija, difuziju liberalne ideologije i institucionalnih formi, a kulturna globalizacija na širenje zapadnog sistema vrednosti, ideja, kulturnih navika i sl.“ (Miletić, R. 2008).

Gubitak granica između država za kretanje robe, usluga i kapitala doveo je i do globalizacija svetskog tržišta koje je posredno prouzrokovalo i proces deindustrijalizacije. Tržište je na taj način postalo deo jedinstvenog globalnog tržišta, a svako privelegovanje domaćih proizvođača je zabranjeno međunarodnim konvencijama, jer naselja „globalna ekonomija prisiljava da se pripreme na nova tržišta i nove političke integracije“ (Šaban, S. 2006).

Ovaj proces se manifestovao kroz izmeštanje radno, lokacijski i sirovinski intenzivnih industrija iz zemalja razvijenih privreda u zemlje sa nižom cenom proizvodnje, dok je paralelno tekao proces razvoja novih privrednih grana, uglavnom iz oblasti industrije znanja, visokih tehnologija finansijskih i poslovnih usluga, odnosno „pomeran je naglasak sa proizvodnje robe ka razvoju sektora usluga“ (Backović, V. 2005).

Zemlje Južne i Istočne Evrope koje su pripadale nekadašnjem „socijalističkom bloku“ tokom druge polovine XX veka karakterisao je privredni sistem zatvoren za inostranu robu i uslugu. Kako nije bio u stanju da se ekonomski održi postepeno su otvarane granice za upliv stranog kapitala načina privređivanja.

Sve zemalje članice nekadašnjeg „socijalističkog bloka“ prolazile su, a i dalje prolaze kroz reformu društveno-političkog i privrednog sistema koji je karakterisala državna (centralizovana) kontrole razvoja privrede i podrška preduzećima raznim oblicima direktnih i indirektnih državnih subvencija, a koji se u stručnoj literaturi označava terminom „tranzicija“.

Kako neoliberalni pristup podrazumeva smanjenje regulatorne uloge države, racionalizaciju javne potrošnje, privatizaciju javnih dobara i odsustvo državne i društvene svojine, bilo je neophodno smanjenje barijera za razvoj privatnog sektora koje su preostale iz nekadašnjeg socijalističkog uređenja. Ovaj proces je regulisan administrativno-pravnim merama, kao i strateškim dokumentima iz ove oblasti.

Prema *Strategiji i politici razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine* prva faza ovih reformi se sastojala u uvođenju pravila tržišne ekonomije i privatizaciji društvenih preduzeća, dok drugu fazu karakteriše „stvaranje podsticajnog ambijenta za investitore: zaštita svojine i ugovora, efikasno pravosuđe, moderan poreski sistem, reformisani javni sektor, usklađena fiskalna i monetarna politika, efikasan bankarski sistem i razvoj finansijskih tržišta, razvijeni odnosi privatnog i javnog partnerstva posebno u infrastrukturi, regulisano tržište rada, uređeni odnosi između zaposlenih i poslodavaca, smanjenje sive ekonomije, korupcije i politička stabilizacija.“

U našoj zemlji je proces tranzicije je bio dodatno otežan prekidom unutrašnjih trgovinskih veza i gubitkom velikog dela inostranog tržišta i inflacijom koja je usledila, tako da je proces tranzicije društveno-ekonomskog sistema kasnio. Privreda se i dalje zasnivala na velikim društvenim preduzećima, dok je nezaposlenost bila velika, bilo je neophodno sprovođenje korenitih reformi privrede kako bi bila u stanju da se prilagodi novonastalim zahtevima tržišta.

Krajem osamdesetih godina XX veka naša zemlja je bila u dubokoj ekonomskoj krizi što je doprinelo da otpočne reforme, koje su u privrednoj sferi podrazumevale integracije u globalnu ekonomiju. „Nametnula su se „pitanja o načinu prevazilaženja neefikasnosti industrijskog sektora, drastičnog pada svih pokazatelja industrijskog rasta, potrebi restrukturiranja sektora i ustanovljavanja nove industrijske politike i politike teritorijalnog razvoja ove delatnosti, radi podizanja konkurentnosti“ (Zeković, S. 2004) Ove kompleksne promene je moguće sagledati i u donešenim zakonima i strateškim dokumentima koji tretiraju oblast privrede, a na kojima će u istraživanju biti naglasak.

1. RAZVOJ SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

Sektor malih i srednjih preduzeća je u socijalističkom periodu bio marginalizovan, a do njegovog intenzivnijeg razvoja dolazi krajem osamdesetih godina XX veka, kada je donošenjem *Zakona o preduzećima* i niza pratećih mera u cilju liberalizacije i povećanja konkurentnosti i efikasnosti privrede olakšano poslovanje preduzeća u privatnom vlasništvu. U tom periodu je osnovana i Agencija za mala i srednja preduzeća i preduzetništvo, kao početak razvoja institucionalnog okvira za podsticaj razvoju sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva.

Preduzete mere rezultirale su formiranjem velikog broja preduzeća tokom poslednje decenije dvadesetog veka godina. Prema strategiji Strategiji i politici razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine „najveća ekspanzija ovog sektora je bila u periodu 1990-1994. godine kada se broj registrovanih preduzeća povećao za skoro 180.000 (sa 25.173 u 1990. na 202.943 u 1994. godini), do 2000. godine broj malih i srednjih preduzeća je dodatno povećan na 180.431, uz 176.724 radnje, a u periodu 1990-2000. godine je i broj zaposlenih u sektoru povećan za više od 3 puta (sa 400.000 na 1.350.000).”

Nakon društveno-političkih i ekonomskih reformi mala i srednja preduzeća najviše doprinose promenama privredne strukture. Njihova konkurentna prednost ogleda se u brzini, fleksibilnosti i osetljivosti na potrebe potrošača i ona na taj način obezbeđuju preko potrebnu fleksibilnost i adaptibilnost privrede u neizvesnim tržišnim uslovima.

Kako je sektor malih i srednjih preduzeća jedini koji je u tom periodu beležio pozitivne rezultate, sprovedene su i značajne zakonodavne i administrativne reforme koje su trebale da obezbede povoljnije uslove za unapređenje poslovnog okruženja, razvoj tržišne ekonomije i privatnog preduzetništva.

Radi daljeg podsticanja razvoja 2003. godine je doneta *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Republici Srbiji za period 2003-2008. godine*, a zatim su usledile *Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008-2013. godine* i *Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015-2020. godine*, čiji će osnovni ciljevi i predložena rešenja u najkraćim crtama biti prikazana u nastavku ovog rada.

2. STRATEGIJE REPUBLICKOG NIVOVA

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Republici Srbiji za period od 2003. do 2008. godine doneta je u cilju stvaranja pravnog, administrativnog i poslovnog okruženja, koje bi stimulisalo otvaranje novih malih i srednjih preduzeća otvaranjem kreditnih linija, razvojem programa za podizanje njihove konkurentnosti i otvaranjem agencija i centara za podršku ovom sektoru. Strategijom su definisana dva osnovna razvojna cilja:

- Porast ukupnog broja malih i srednjih preduzeća i privatnih preduzetnika i
- Otvaranje preko milion radnih mesta u sektoru malih i srednjih preduzeća i preduzetništva.

Glavni elementi strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva su:

- Prioritetni razvoj sektora sposobnih da podstaknu ekonomski razvoj i povećaju zaposlenost;
- Stvaranje jače institucionalne podrške sektoru malih i srednjih preduzeća na svim nivoima;
- Uklanjanje pravnih prepreka za poslovanje;
- Reforma javnih službi radi efikasnijeg pružanja usluga i smanjenja administrativnih prepreka;
- Olakšavanje pristupa sektora malih i srednjih preduzeća izvorima finansiranja;
- Podizanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća programima razvoja menadžmenta, uvođenjem sistema kvaliteta i inovacija;
- Jačanje veza između obrazovnog, naučno-istraživačkog sistema i malih i srednjih preduzeća;
- Povećanje izvoza malih i srednjih preduzeća;
- Podsticanje povezivanja tržišnog nastupa velikih preduzeća sa malim i srednjim preduzećima;
- Razvoj moderne i konkurentne telekomunikacione infrastrukture i podrška razvoju industrije softvera i elektronskog poslovanja;
- Smanjenje obima tzv. „sive“ ekonomije poboljšanjem ambijenta u kome posluju registrovana preduzeća i privatni preduzetnici;
- Poboljšanje statističkog sistema za praćenje sektora malih i srednjih preduzeća;
- Promocija aktivnosti vezanih za pomoć razvoju sektora malih i srednjih preduzeća kroz kontinuiranu medijsku kampanju;
- Izrada godišnjih programa sa definisanjem prioritetnih aktivnosti i sredstava za njihovu realizaciju u cilju praćenje realizacije strategije;
- Obezbeđivanje finansijske i tehničke pomoći stranih donatora.

Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine oslanjajući se na prethodnu definiše prioritete politike razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, kao i načine njihovog ostvarivanja. Bazirana je na pet „stubova“ koji su dalje razrađeni kroz module i mere u skladu sa postavljenim prioritetima razvoja:

- Promocija i podrška preduzetništvu i osnivanju novih preduzeća;
- Razvoj ljudskih resursa za konkurentan sektor malih i srednjih preduzeća;
- Finansiranje i oporezivanje malih i srednjih preduzeća;
- Razvoj konkurentskih prednosti malih i srednjih preduzeća na izvoznim tržištima;
- Razvoj podsticajnog pravnog, institucionalnog i poslovnog okruženja za funkcionisanje malih i srednjih preduzeća.

Osnovna razvojna vizija predstavlja „Razvoj preduzetničke ekonomije, zasnovane na znanju i inovativnosti koja stvara snažan, konkurentan i izvozno orijentisan sektor malih i srednjih preduzeća i značajno doprinosi povećanju životnog standarda u Republici Srbiji.“ Kao osnovni zadaci u ostvarivanju vizije definisani su su:

- Povećanje broja malih i srednjih preduzeća;
- Povećanje procenta malih i srednjih preduzeća koja opstaju tokom početnih godina;
- Povećanje obima sredstva za finansiranje razvoja malih i srednjih preduzeća;
- Povećanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća;
- Podsticanje razvoja inovativnosti u malim i srednjim preduzećima;
- Povećanje učešća malih i srednjih preduzeća koja rastu zahvaljujući izvozu;
- Podsticanje prerastanja mikro preduzeća u mala, i malih preduzeća u srednja preduzeća.

Prema ovoj strategiji, posmatrajući ovaj sektor prema dominantnim oblastima delatnosti, 2009. godine 63% malih i srednjih preduzeća je poslovalo u oblasti usluga, 17% u prerađivačkoj industriji i 8% ugrađevinarstvu. Veliki broj preduzeća registrovanih za obavljanje više različitih vrsta delatnosti je onemogućio strogu klasifikacija po delatnostima.

Kao osnovni nedostatak za razvoj sektora malih i srednjih preduzeća istaknuto je odsustvo međusobnog povezivanja kroz različite oblike poslovnog udruživanja (klasteri i sl.), kao i nedovoljno povezivanje sa velikim preduzećima i multinacionalnim kompanijama u okviru lanca dobavljača.

Osim delovanja Vlade u cilju stvaranja opštih uslova i porške razvoju malih i srednjih preduzeća, istaknuta je važnost izgradnje infrastrukture i obezbeđenje lokacija za industrijske i radne zone, kao i unapređenj organizacione podrške preduzetništvu.

Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine predstavlja logičan nastavak u formiranju strateškog okvira za unapređenje uslova za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Komplementarna je sa ranijim strategijama i donosi dodatne sadržaje koji se nadovezuju na već utvrđene prioritete postavljene kroz šest stubova:

- Unapređenje poslovnog okruženja;
- Unapređenje pristupa izvorima finansiranja;
- Kontinuirani razvoj ljudskih resursa;
- Jačanje održivosti i konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva;
- Unapređenje pristupa novim tržištima;
- Razvoj i promocija preduzetničkog duha i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva.

Osnovna strateška vizija ove strategije je „Razvoj preduzetništva i konkurentnosti, zasnovan na privatnoj preduzetničkoj inicijativi, znanju i inovativnosti, u cilju osnaživanja domaćih mikro, malih i srednjih privrednih društava i preduzetnika u dovoljnoj meri da spremno odgovore na pritisak konkurencije na zajedničkom tržištu Evropske Unije i doprinesu poboljšanju životnog standarda u Republici Srbiji.“

Prema ovoj strategiji struktura malih i srednjih preduzeća i preduzetnika po delatnostima se nije bitno izmenila, tako da i dalje dominiraju oblasti trgovine, usluga i prerađivačke industrije. Takođe, navodi se da „u prerađivačkoj industriji dominiraju privredni subjekti koji posluju u nisko tehnološkim oblastima, sa proizvodima male dodate vrednosti i diferenciranosti, što za posledicu ima njihovu slabiju poziciju na tržištu i niske cenovne i dobitne margine“.

Kao osnovni izazov za dalji razvoj preduzetničkog sektora istaknuti su nedostaci koji i dalje postoje u domenu pravnog okvira i sigurnosti poslovanja, a nepovoljni uticaj ima i pad domaće tražnje i spor oporavak ekonomija na izvoznim tržištima, kao i još uvek visok nivo tzv. „sive“ ekonomije.

Na jedinicama lokalne samouprave je bilo da donesu sopstvene strategije kojima su na lokalnom nivou i u skladu sa sopstvenim razvojnim potencijalima i trasirale pravce razvoja sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. U nastavku će biti prikazane donete strategije u okviru jedinica lokalnih samouprava Nišavskog upravnog okruga.

3. STRATEGIJE LOKALNOG NIVOA

U nastavku će biti prikazana izvod iz strategija donetih od strane jedinica lokalnih samouprava u okviru Nišavskog upravnog okruga. Nišavski upravni okrug karakteriše odličan strateški položaj na koridoru X. U njemu na 3.248 km² prema popisu iz 2011. godine živi 376.319 stanovnika. Čine ga Grad Niš sa Gradskim opštinama Medijana, Pantelej, Crveni Krst, Palilula i Niška Banja i Opštine Aleksinac, Gadžin Han, Doljevac, Merošina, Ražanj i Svrlijig.

Slika 1: Opštine Nišavskog upravnog okruga

Prema podacima Agencije za privredne registre od 2.12.2017. godine, samo Grad Niš pripada I grupi lokalnih samouprava kod kojih je stepen razvijenosti iznad republičkog proseka, dok sve ostale opštine pripadaju IV kategoriji kod kojih je stepen razvijenosti ispod 60% republičkog proseka.

3.1. STRATEGIJE GRADA NIŠA

Grad Niš je izradio više studija u cilju pospešivanja razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Za potrebe ovog rada biće prikazani izvodi iz *Studije razvoja lokalne ekonomije Grada Niša* iz 2005. godine i *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva za period od 2009. do 2013. godine*.

Ove strategije ne tretiraju razvoj preduzetništva u pojedinačnim gradskim opštinama, već se njihova rešenja primenjuju na teritoriji celog grada u skladu sa lokalnim razvojnim potencijalima i specifičnostima.

Studija razvoja lokalne ekonomije Grada Niša iz 2005. godine konstatuje da uprkos postojanju brojnih komparativnih prednosti za razvoj svih grana privrede, privredu Grada Niša karakteriše „visoko učešće niskodohodovnih i radnointenzivnih grana prvenstveno u oblasti industrije ... kao posledica velikog mehaničkog priliva stanovništva tokom druge polovine XX veka koji je nadmašio komunalne, socijalne i ekonomske kapacitete grada, ali isto tako i kašnjenja procesa dislokacije privrednih subjekata u područja iz kojih su se odvijale migracije“.

Kao najveća ograničenja za razvoj lokalne privrede navedeni su: Nedovoljno razvijen sektor malih i srednjih preduzeća; Nizak nivo privredne aktivnosti; Prezaduženost privrednih subjekata; Nedostatak tržišnosti; Nerazvijenost privatnog sektora, preduzetništva, menadžmenta i marketinških veština; Netransparentnost pravnih i regulatornih okvira; Visok stepen nezaposlenosti i socijalnih tenzija.

U 2004. godini u Nišu je najveći broj radnji bio u oblasti trgovine (43,84%) koja je još uvek najprivlačnija delatnost. Značajan udeo imaju i radnje u oblasti prerađivačke industrije (17,07%). Kako je veliki broj preduzeća registrovan je za obavljanje više delatnosti, stroga klasifikacija po delatnostima nije moguća. Uprkos tome što su po broju prednjačila mala preduzeća, najveći broj zaposlenih je bio u velikim preduzećima tako da su ona i dalje predstavljala nosice razvoja i osnovne izvore zapošljavanja.

Imajući u vidu brzinu, fleksibilnost i osetljivost na potrebe potrošača malih i srednjih preduzeća, ocenjeno je da ona predstavljaju deo privrede koji je jedini u stanju da se blagovremeno prilagodi zahtevima tržišta i obezbedi preko potrebnu dozu fleksibilnosti i adaptibilnosti privredi.

Kao mera podrške razvoju malih i srednjih preduzeća osnivana je *Regionalna agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća* sa zadatkom da pruži informativne i savetodavne usluge i programe obuke, kao i specijalističke obuke osposobljavanja za osnivanja novih malih i srednjih preduzeća. Ova institucija pruža informacije o zakonskoj regulativi i merama ekonomske politike, informacije od značaja za otpočinjanje, organizovanje i vođenje biznisa i pružanje finansijske pomoći u smislu iznalaženja izvora finansiranja, pomoći u istraživanjima i uvođenju tehnologije, kao i pomoći u sklapanju ugovora sa velikim preduzećima i državnim organima i druge specifične vrsta pomoći preduzetnicima.

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva za period od 2009. do 2013. godine doneta je kao logičan nastavak mera definisanih prethodnom strategijom. Opšti cilj je „stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta za investiranje, razvoj preduzetništva, povećanje zaposlenosti, jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva i jačanje inicijativa teritorijalnog marketinga radi poboljšanja imidža Grada Niša kao ekonomskog centra regiona u kome posluju uspešna, visokoprofitabilna, na znanju zasnovana mala i srednja preduzeća i preduzetnici“.

Prema ovoj studiji, analiza privredne strukture Grada Niša ukazuje na „pomeranje težišta privrednih aktivnosti ka tercijarnom – uslužnom sektoru delatnosti koji postepeno postaje sve dominantniji na teritoriji Grada Niša“. Opšti nivo industrijske proizvodnje u Gradu Nišu je ocenjen kao nizak s obzirom na to da je 2004. godine je iznosio svega 45% nivoa iz 1990. godine. U oblasti privatnih radnji dominantni sektori su bili trgovina (42,36%) i zanatstvo (34,18%), koji zapošljavaju i najviše radnika.

Osnovna vizija razvoja grada i oblasti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva formulisana ovom strategijom glasi „Razvoj Grada Niša kao logističkog centra regiona, grada sa preduzetničkim odnosom prema sektoru malih, srednjih preduzeća i preduzetništva i prepoznatljive destinacije za investitore usmerene ka novim tehnologijama“. Strategijom su definisana četiri prioriteta za ostvarivanje postavljene vizije:

Prioritet 1: *Podrška razvoju materijalne i institucionalne infrastrukture* u cilju stvaranja materijalne baze za osnivanje i razvoj malih i srednjih preduzeća, kao i organizovanje stručnih tela za pružanje tehničke i organizacione pomoći malim i srednjim preduzećima.

Cilj 1: Stvaranje ambijenta za poslovanje malih i srednjih preduzeća i preduzetnika iskorišćavanjem potencijala postojećih radnih zona i formiranjem novih radnih zona (poslovnog inkubatora i naučno-tehnološkog parka);

Cilj 2: Stvaranje strukturnih uslova za pozicioniranje Grada Niša kao logističkog centra iskorišćavanjem njegovih saobraćajnih i geografsko-strateških potencijala kroz formiranje logističkog i kargo centra i razvoj „Slobodne zone Niš“;

Prioritet 2: *Finansijska i nefinansijska podrška razvoju malih i srednjih preduzeća, a naročito novoosnovanim firmama.*

Cilj 1: Obezbeđivanje finansijske podrške za osnivanje malih i srednjih preduzeća kroz podsticajne mere u vidu smanjenja taksi i naknada, odobravanja „grejs“ perioda ili uvođenje drugih vrsta podsticaja;

Cilj 2: Obezbeđivanje nefinansijske podrške malim i srednjim preduzećima formiranjem institucija za podršku njihovom osnivanju i radu, uz unapređivanje kvaliteta usluga lokalne administracije;

Cilj 3: Eksterno i interno umrežavanje malih i srednjih preduzeća i preduzetnika kroz intenziviranje međusobne saradnje i kroz njihovo umrežavanje sa lokalnom samoupravom, univerzitetima i sl.

Prioritet 3: *Razvoj ljudskih resursa za konkurentan sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, sposoban da u svakom trenutku odgovori tržišnim zahtevima.*

Cilj 1: Jačanje kapaciteta gradske i opštinskih uprava podizanjem nivoa znanja i veština zaposlenih u lokalnim organima, uz uvođenje kontinuirane edukacije.

Cilj 2: Jačanje kapaciteta postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika edukacijom vlasnika i zaposlenih o neophodnosti podrške razvoju poslovanja;

Cilj 3: Jačanje institucija za podršku sektoru malih i srednjih preduzeća kroz seminare, konsultativne usluge i mentoring;

Cilj 4: Osposobljavanje nezaposlenih za aktivno učešće u sektoru malih i srednjih preduzeća i preduzetništva kroz zapošljavanje i samozapošljavanje.

Prioritet 4: *Promocija sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva* u cilju promocije Niša kao dobrog poslovnog ambijenta, smanjenja nezaposlenosti i jačanja privrednih kapaciteta.

Cilj 1: Promocija preduzetništva i postojećih malih i srednjih preduzeća kroz jačanje svesti o mogućnostima koje pruža preduzetništvo i kroz promociju ideje preduzetništva i samozapošljavanja;

Cilj 2: Brendiranje i promocija razvojnih potencijala Niša kako bi se pozicionirao kao teritorija privlačna investitorima.

3.2. STRATEGIJA OPŠTINE ALEKSINAC

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Opštine Aleksinac za period od 2009. do 2013. godine doneta je sa ciljem stvaranja moderne i konkurentne privrede u uslovima tržišne ekonomije.

Prema ovoj studiji, privredu Opštine Aleksinac karakteriše nedovoljna dinamika privrednog rasta i poljoprivreda kao njen najvitalniji deo, nepovoljni tok razvoja tercijarnog sektora, pad zarada i nepovoljan uticaj tzv. „sive ekonomije“. Najbrojniji su preduzetici u oblasti trgovine (42,7%), prerađivačkoj industriji (18,77%), ugostiteljstvu i turizmu (11,17%).

Vizijom razvoja predviđeno je da Aleksinac bude „Grad dinamične i konkurentne privrede i razvijene infrastrukture i dobro mesto za poslovanje i odmor.“ Radi njenog ostvarivanja formirana je matrica prioriteta, strateških ciljeva, mera i programa.

Prioritet 1: *Podizanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva*

Cilj: Stvaranje moderne i konkurentne privrede zasnovane na znanju

Mera: Osavremenjivanje privredne strukture;

Program: Program razvoja industrije i poljoprivrede; Program edukacije i informisanja privrednika; Program podsticanja preduzetništva i inovacija.

Prioritet 2: *Razvoj turizma kroz aktivnu ulogu sektora malih i srednjih preduzeća*

Cilj: Stvaranje atraktivne turističke destinacije uz aktivno uključivanje privatne inicijative

Mera: Jačanje kapaciteta za razvoj turizma

Program: Program definisanja turističke ponude/proizvoda opštine; Program edukacije i standardizacije u turizmu; Program promocije turističke ponude Aleksinca; Razvoj sektora usluga.

Prioritet 3: *Privlačenje investitora*

Cilj: Povećanje prihoda i stvaranje novih radnih mesta usled priliva investicija

Mera: Usmeravanje opštinskih resursa ka privlačenju investicija

Program: Program obezbeđivanja zemljišta od strane opštine za industrijsku namenu; Program jačanja javno-privatnog partnerstva; Program promocije Opštine Aleksinac kao dobrog mesta za ulaganje.

3.3. STRATEGIJA OPŠTINE GADŽIN HAN

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u opštini Gadžin Han za period od 2009. do 2013. godine zasniva se na strateškim dokumentima republičkog nivoa koji regulišu ovu oblast, a prvenstveno na *Strategiji razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Republici Srbiji za period od 2003. do 2008. godine* i *Nacionalnoj strategiji zapošljavanja 2004-2008. godine*.

Vizija razvoja Opštine Gadžin Han u oblasti razvoja sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva definisana je kao „savremeno uređena opština obrazovanih ljudi sa razvijenim malim i srednjih preduzećima u oblasti turizma, prepoznatljivom poljoprivrednom proizvodnjom u ekološkom okruženju i povećanim investicijama u njen dalji ekonomski razvoj.“ Ovakav pristup je koncipiran sa ciljem da doprinese unapređenju infrastrukturne i logističke podrške privrednom razvoju s obzirom na neadekvatnu infrastrukturnu i institucionalnu podršku imajući u vidu stanje putne mreže, ali i činjenicu da se na teritoriji opštine ne nalazi sedište nijedne institucije za podršku razvoja sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva.

Radi ostvarivanja postavljene vizije definisani su strateški prioriteti, ciljevi, mere i programi, a u okviru akcionog plana i konkretni projekti i aktivnosti koje je trebao realizovati:

Prioritet 1: *Unapređenje ambijenta za rast i razvoj sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva:*

Mera 1: Jačanje kapaciteta opštine za podršku razvoju sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Cilj 1: Podizanje institucionalnih kapaciteta

Program: Razvoj institucionalne podrške

Podizanje kapaciteta ljudskih resursa u opštini i javnim preduzećima

Cilj 2: Povećanje energetske stabilnosti opštine

Program: Izrada studija i analiza; Realizacija infrastrukturnih radova

Prioritet 2: *Razvoj konkurentne i otvorene ekonomije*

Mera 1: Promovisanje i bolje iskorištenje industrijskih potencijala

Cilj 1: Povećanje investicija po glavi stanovnika

Program: Promotivne aktivnosti u cilju privlačenja investicija

Cilj 2: Povećanje prometa postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika

- Program: Povećanje prometa postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika; Podizanje kapaciteta postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika; Marketinška podrška postojećim malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima.
- Mera 2: Podrška razvoju poljoprivrede kao osnovi prerađivačke industrije
- Cilj 1: Intenziviranje korišćenja postojećih resursa
- Program: Edukacija i udruživanje poljoprivrednika.
- Prioritet 3: *Promovisanje i podrška razvoju turizma*
- Mera 1: Razvoj kapaciteta u oblasti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva
- Cilj 1: Povećanje broja zaposlenih u turizmu
- Program: Institucionalna podrška razvoju turizma; Pобољшanje nivoa turističkih usluga.

3.4. STRATEGIJA OPŠTINE DOLJEVAC

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Opštini Doljevac za period od 2009. do 2013. godine usklađena je sa strateškim dokumentima republičkog nivoa koji regulišu predmetnu oblast donetim kako bi se stvaranjem povoljnog poslovnog ambijenta privukli investitori.

Prema definisanoj viziji Opština Doljevac bi trebalo da se razvija kao „stabilno i ekonomski razvijeno područje, koje svoj razvoj vidi kroz podršku malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu, kako bi na taj način postala opština dinamičnog i održivog privrednog rasta i razvoja, karakteristična po novim investicijama, razvijenoj infrastrukturi, uspostavljenim sistemom podrške ruralnom razvoju i kvalitetnom životu svojih stanovnika - za gradski život u selu.“

U tom smislu predviđena je realizacija postavljenih programa, mera, ciljeva i prioriteta:

- Prioritet 1: *Stvaranje pozitivne poslovne klime*
- Mera 1: Razvoj institucionalne podrške
- Cilj 1: Unapređenje administrativnih kapaciteta opštine za podršku preduzetništvu
- Program: Edukacije zaposlenih radnika lokalne samouprave i javnih preduzeća.
- Opština kao servis poslovnom sektoru; Organizovano upravljanje imovinom Republike Srbije na teritoriji opštine
- Cilj 2: Razvoj partnerstva između javnog, profitnog i NVO sektora

Program: Jačanje udruženja i klasterizacija; Korišćenje kapaciteta NVO sektora za razvojne projekte iz oblasti malih i srednjih preduzeća; Olakšan pristup informacijama.

Mera 2: Unapređenje kvaliteta infrastrukture

Cilj 1: Unapređenje opštinske administracije

Program: Izrada planske i projektne dokumentacije; Uvođenje informacionih tehnologija u oblast upravljanja infrastrukturom i komunalnim uslugama.

Cilj 2: Realizacija infrastrukturnih projekata

Program: Infrastrukturno opremanje industrijske zone .

Prioritet 2: *Podizanje kapaciteta lokalnog preduzetništva i industrijske proizvodnje*

Mera 1: Unapređenje rada malih i srednjih preduzeća i preduzetnika

Cilj 1: Promovisanje i bolje iskorišćenje industrijskih i prerađivačkih potencijala

Program: Bolje iskorišćenje i promovisanje postojećih industrijskih potencijala.

Cilj 2: Povećanje investicija po glavi stanovnika

Program: Uspostavljanje povoljnog poslovnog okruženja za investicije; Promotivne aktivnosti u cilju privlačenja investicija

Cilj 3: Povećanje prometa postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika

Program: Podizanje kapaciteta postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika; Marketinška podrška postojećim malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima.

Mera 2: Unapređenje ljudskih resursa

Cilj 1: Unapređenje obrazovanja

Program: Definisane novih programa obrazovanja; Unapređenje materijalnih resursa u oblasti obrazovanja

Cilj 2: Smanjenje odliva stručnih kadrova

Program: Konstantno unapređenje kvalifikacija i sposobnosti lokalne radne snage; Podrška razvoju preduzetništva; Rešavanje stambenog pitanja za mlade stručnjake.

3.5. STRATEGIJA OPŠTINE MEROŠINA

Za razliku od ostalih opština Nišavskog upravnog okruga, Opština Merošina nije donela strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća, već je razvoj te oblasti regulisala u okviru *Strategije održivog razvoja Opštine Merošina za period 2011 – 2015. godine*.

3.6. STRATEGIJA OPŠTINE RAŽANJ

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Opštine Ražanj za period od 2009. do 2014. godine nastala je pod uticajem strategija republičkog nivoa koje regulišu ovu oblast. Prepoznajući značaj razvoja privatnog sektora za privredni rast i razvoj opštine, i ulogu malih i srednjih preduzeća i preduzetništva kao vodeće snage u ekonomskom razvoju, ovom strategijom su definisani osnovni pravci za unapređenje ove oblasti.

Prema ovoj strategiji, u ostvarivanju nacionalnog dohodka Opštine Ražanj najveće učešće ima poljoprivreda (76-58%), a slede trgovina (6,8- 7,7%) i građevinarstvo (3,7-10%), dok je udeo industrije oduvek bio nizak (najviše 18%). Najzastupljenija su preduzeća iz agrokompleska, prevoza, trgovine, metalurgije i proizvodnje građevinskog materijala, dok je najviše preduzetničkih radnji u oblasti trgovine (24,28%), perade drveta (7,14%), ugostiteljstva (5,00%) i u sektoru usluga (5,00%).

Vizijom razvoja sektora malih i srednjih preduzeća Opština Ražanj je sagledana kao „Dinamična i ekonomski stabilna opština, prepoznatljiva kao atraktivna turistička destinacija sa dobro razvijenom putnom i komunalnom infrastrukturom“. Radi njenog ostvarivanja definisani su prioriteti i programi koje je trebalo ostvariti:

Prioritet 1: Razvoj turizma Opštine Ražanj

Program: Program definisanja turističkog proizvoda/ponude opštine; Program edukacije u agroturizmu; Program promocije turističke ponude opštine.

Prioritet 2: Stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta za razvoj malih i srednjih preduzeća

Program: Obezbeđenje infrastrukture za sektor malih i srednjih preduzeća; Podsticaji za sektor malih i srednjih preduzeća; Edukacija i informisanje privrednika iz sektora malih i srednjih preduzeća.

Prioritet 3: Razvoj prerađivačke industrije i poljoprivrede

Program: Program modernizacije poljoprivredne proizvodnje; Program modernizacije prerađivačke industrije.

Prioritet 4: Privlačenje investitora

Program: Program promocije Opštine Ražanj kao dobrog mesta za biznis.

3.7. STRATEGIJA OPŠTINE SVRLJIG

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Opštini Svrljig od 2009. do 2013. godine doneta je sa ciljem unapređenja stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Opštine Svrljig. Strategijom je ocenjeno da je sektor malih i srednjih preduzeća nedovoljno razvijen, a kao osnovne prepreke za intenzivniji razvoj označeni su slaba kadrovska osposobljenost i programska nepripremljenost svih privrednih subjekata i institucija u opštini, kao i nepostojanje strukovnih udruženja.

U skladu sa postavljenom vizijom, Opština Svrljig je do 2013. godine trebalo da bude „Opština sa razvijenim, tržišno orjentisanim i fleksibilnim sektorom malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u poljoprivredi, prerađivačkoj industriji i turizmu, baziranom na principima ekologije, a u cilju unapređenja kvaliteta života svojih građana“. U tom smislu su bili definisani prioriteti, mere i ciljevi koje je trebalo ostvariti:

Prioritet 1: Unapređenje uslova za razvoj sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Mera 1: Jačanje administrativnih kapaciteta opštine za podršku razvoju sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Cilj 1: Unapređenje rada opštinske administracije u podršci razvoju preduzetništvu i malim i srednjim preduzećima

Program: Razvoj institucionalne podrške; Edukacija rad-nika lokalne samouprave i javnih preduzeća.

Prioritet 2: Razvoj konkurentne i otvorene ekonomije

Mera 1: Promovisanje i bolje korišćenje industrijskih i prerađivačkih potencijala

Cilj 1: Povećanje investicija po glavi stanovnika

Program: Promotivne aktivnosti u cilju privlačenja investicija.

Cilj 2: Povećanje prometa postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika

Program: Podizanje kapaciteta postojećih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika; Marketinška podrška postojećim malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima.

Mera 2: Podrška razvoju poljoprivrede kao osnove prerađivačke industrije

Cilj 1: Intenziviranje korišćenja postojećih resursa

Program: Povećanje površina pod organskom proizvodnjom; Povećanje obima i produktivnosti povrtarstva, voćarstva i drugih akumulativnih vidova proizvodnje; Povećanje efektivnosti, unapređenje i diverzifikacija proizvodnje.

Cilj 2: Unapređenje podrške poljoprivredi

Program: Edukacija poljoprivrednika; Unapređenje kapaciteta i organizacione strukture poljoprivredne proizvodnje.

Mera 3: Poboljšanje kvaliteta života stanovništva

Cilj 1: Smanjenje odliva stručne radne snage

Program: Konstantno unapređenje kvalifikacija i sposobnosti lokalne radne snage.

Prioritet 3: *Podrška razvoju turizma*

Mera 1: Podizanje konkurentosti opštine na turističkom tržištu

Cilj 1: Povećano učešće opštine na regionalnom turističkom tržištu

Program: Stvaranje ambijenta za bavljenje turizmom.

4. BROJ REGISTROVANIH AKTIVNIH PRIVREDNIH SUBJEKATA PO VELIČINI

U nastavku će biti prikazan efekat procesa tranzicijskih reformi i realizacija donetih strategija kroz kretanje broja malih, srednjih i velikih preduzeća na teritoriji Nišavskog upravnog okruga.

Grafikon 1: Broj registrovanih privrednih subjekata

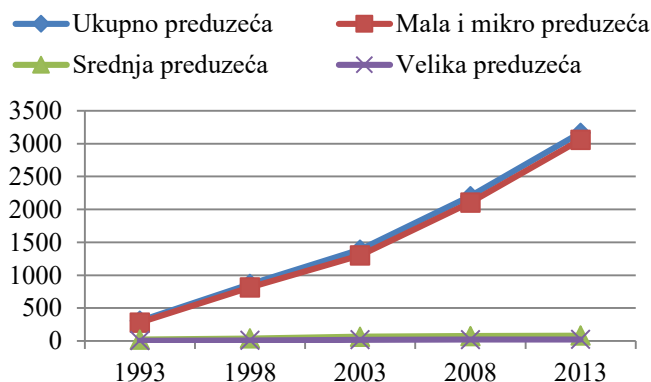

Tabela 1: Broj registrovanih aktivnih privrednih subjekata u Nišavskom UO po veličini u periodu 1992-2013. godine

Upravni okrug Grad/Opština	1993.		1998.		2003.		2008.		2013.	
	Svega	Porast	Svega	Porast	Svega	Porast	Svega	Porast	Svega	Porast
Nišavski upravni okrug Σ	307	307	865	556	1388	527	2201	813	3165	964
M	281	281	814	533	1302	492	2103	801	3057	954
S	21	21	40	19	67	27	76	9	84	8
V	5	5	11	6	19	8	22	3	24	2
Grad Niš Σ	263	263	743	480	1156	413	1837	681	2646	809
M	239	239	697	458	1082	385	1753	671	2552	799
S	19	19	36	17	57	21	64	7	72	8
V	5	5	10	5	17	7	20	3	22	2
Opština Aleksinac Σ	15	15	37	22	71	34	119	48	161	42
M	13	13	34	21	66	32	113	47	155	42
S	2	2	3	1	5	2	6	1	6	0
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opština Doljevac Σ	4	4	12	8	25	17	44	19	70	26
M	4	4	12	8	25	17	44	19	70	26
S	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opština Gadžin Han Σ	9	9	21	10	41	20	57	16	80	23
M	9	9	19	10	37	18	53	16	76	23
S	0	0	1	1	3	2	3	0	3	0
V	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0
Opština Merošina Σ	6	6	15	9	20	5	39	19	60	21
M	6	6	15	9	18	3	37	19	58	21
S	0	0	0	0	2	2	2	0	2	0
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opština Ražanj Σ	2	2	15	13	27	12	33	6	39	6
M	2	2	15	13	27	12	33	6	39	6
S	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opština Svrlijig Σ	8	8	22	14	48	26	72	24	109	37
M	8	8	22	14	47	25	70	23	107	37
S	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0
V	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0

Izvor: Baza podataka Regionalne privredne komore Nišavskog, Pirotskog i Topličkog upravnog okruga

5. ANALIZA REZULTATA

U tabeli 1 su prikazani samo aktivni privredni subjekti s obzirom na to da u bazi Regionalne privredne komore Nišavskog, Pirotskog i Topličkog upravnog okruga nije prikazan datum gašenja neaktivnih privrednih subjekata. Takođe, u aktivne privredne subjekte su svrstani i ona koji se nalaze u stečaju, jer njihov pravni status još uvek nije konačan. Diferencijacija po veličini je izvršena na mala, srednja i velika preduzeća jer su se mikro preduzeća u statističkim podacima kao posebna kategorija pojavila tek 2013. godine, nakon donošenja novog *Zakona o računovodstvu*. U koloni „Svega“ po redovima je prikazan ukupni broj (Σ), broj malih (M), srednjih (S) i velikih privrednih društava (V) po teritorijalnim jedinicama. Kolona „Porast“ prikazuje razliku u broju privrednih društava u periodu između preseka stanja.

Na osnovu prikazanih podataka (*tabela 1*), može se primetiti da su mere za podsticaj razvoja sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Nišavskog upravnog okruga dale očekivane rezultate, pa je broj aktivnih registrovanih privrednih subjekata u posmatranom periodu od 1992-2013. godine beležio konstantni porast, ali prvenstveno zahvaljujući porastu broja malih preduzeća jer je broj srednjih i velikih preduzeća rastao znatno sporije (*grafikon 1*). Ovakva situacija donekle odstupa od republičkog nivoa, gde je prema *Strategiji za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015-2020. godine* u kojoj se poziva na podatke iz studije *Razvoj malih i srednjih preduzeća 1990-2013. godine* Centra za ekonomsku politiku, poreski sistem i poslovno izveštavnje Privredne komore Beograda, u periodu od 2000. do 2010. godine, ukupan broj preduzeća bio smanjen za 50,2%, da bi u periodu od 2010. do 2013. godine ponovo zabeležen blagi porast broja malih i srednjih preduzeća od 3,8%.

Analizom strategija donetih kako na lokalnom tako i na republičkom nivou može se primetiti da su kao strateška podloga za kreiranje politike razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva korišćeni principi „Evropske povelje o malim preduzećima“ (The European Charter for Small Enterprises) i „Akta o malim preduzećima“ (Small Business Act), pri čemu se uloga jedinica lokalnih samouprava ogledala uglavnom u afirmaciji i sprovođenju nacionalnih programa podrške ovom sektoru kroz unapređenje poslovnog ambijenta, izgradnju infrastrukture, unapređenje efikasnosti rada javne administracije, znanja i veština zaposlenih u malim i srednjim preduzećima i podsticanje međusobnog povezivanja.

ZAKLJUČAK

Drugu polovinu XX veka karakterisao je intenzivan razvoj industrije i formiranje velikih društvenih preduzeća u skladu sa politikom koja je karakterisala zemlje nekadašnjeg „socijalističkog bloka“. Nakon tranzicijskih promena krajem XX veka dolazi do prelaska na tržišni princip privređivanja i gašenja velikih preduzeća koja su u velikoj meri bila održavana državnim subvencijama, a nastupa period ubrzanog razvoja privatnog sektora koji se odvijalo uglavnom u oblasti malih i srednjih preduzeća.

Taj proces je zahtevao i stvaranje privrednog ambijenta koji bi pogodovao razvoju tržišne ekonomije i omogućio lakše poslovanja malih i srednjih preduzeća. U skladu sa neoliberalnim principima uloga države je svedena na unapređenje zakonske regulative, smanjenje administrativnih i poreskih obaveza i unapređenje saradnje sa lokalnom samoupravom, dok je izbor delatnosti prepušten preduzetnicima, a inansiranje bankama.

U analiziranim strategijama razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva se može uočiti da su rešenja za unapređenje ove oblasti tražena uglavnom u podizanju kvaliteta usluga i kadrovske stručnosti zaposlenih u institucijama jedinica lokalne samouprave, formiranju udruženja namenjenih pružanju organizaciono-logističke podrške za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva i podsticanju njihovog kako međusobnog povezivanja, tako i saradnje sa velikim preduzećima.

Analiza strukture aktivnih privrednih subjekata prema veličini na teritoriji Nišavskog upravnog okruga ukazuje da je sektor malih preduzeća u konstantnom porastu. Prema navodima iz strategija razvoja malih i srednjih preduzeća donetih na lokalnom nivou, u njima dominiraju delatnosti iz oblasti agrokomplesksa, servisa, trgovine na veliko i malo i zanatstva, dok je najveći broj preduzetničkih radnji registrovan za obavljanje delatnosti u oblasti usluga i trgovine. Ovakva situacija upućuje na zaključak da su koristeći državne subvencije i povoljnu poslovnu klimu investitori bili motivisani da otvore preduzeća i sa malim početnim kapitalom, s obzirom na to da je za oblast proizvodnje potrebno ozbiljnije ulaganje u proizvodnu tehnologiju.

Autor se zahvaljuje Regionalnoj privrednoj komori Nišavskog, Pirotskog i Topličkog upravnog okruga na dostavljenoj bazi podataka registrovanih privrednih subjekata po veličini u Nišavskom upravnom okrugu.

LITERATURA

- [1] *Backović, V. (2005) Evropski gradovi u postsocijalističkoj transformaciji, Sociologija br. 47 (27-44)*
- [2] *Милетић, Р. (2008) Глобална међузависност и преструктурирање индустријске производње. Гласник Српског географског друштва, бр. 2 (51-64)*
- [3] *Šaban, S. (2006) Utjecaj procesa globalizacije na planiranje prostora, Prostor br. 32 (239-244)*
- [4] *Zeković, S. (2004) Strateški okviri EU za održivi razvoj industrije i mogućnosti usklađivanja, Ekonomski anali, vol. 49, br. 163 (113-139)*
- [5] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Republici Srbiji za period od 2003. do 2008. godine („Službeni glasnik RS”, br. /03)*
- [6] *Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine („Službeni glasnik RS”, br. 103/08)*
- [7] *Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine („Službeni glasnik RS”, br. 55/11)*
- [8] *Studija razvoja lokalne ekonomije Grada Niša www.ni.rs/wp-content/uploads/file/studija-razvoja-lokalne-ekonomije.pdf*
- [9] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva za period od 2009. do 2013. godine www.ni.rs/wp-content/uploads/file/2010strategija-razvoja-mspp-2009-2013.pdf*
- [10] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Opštine Aleksinac za period od 2009. do 2013. godine www.aleksinac.org/index.php/strategije-razvoja-2/strategija-razvoja-za-mspp*
- [11] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u opštini Gadžin Han za period od 2009. do 2013. godine <http://gadzinhan.rs/wp-content/uploads/2016/04/Gadzin-Han-Strategije-MSPP.doc>*
- [12] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Opštini Doljevac za period od 2009. do 2013. godine www.opstinadoljevac.rs/doc/2012/Revizija%20Strategije%20MSPP%20-%20april%202012.pdf*
- [13] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva na teritoriji Opštine Ražanj za period od 2009. do 2014. godine http://strategije.skgo.org/upload/strategija_razvoja.doc*
- [14] *Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Opštini Svrljig od 2009. do 2013. godine („Službeni list Grada Niša”, br. 82/09)*
- [15] *Strategija i politika razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine („Službeni glasnik RS”, br. 55/11)*
- [16] *Sistematizovan pregled registrovanih privrednih subjekata po veličini na teritoriji Nišavskog upravnog okruga Regionalne privredne komore Nišavskog, Pirotskog i Topličkog upravnog okruga*
- [17] *Zakon o preduzećima („Službeni list SFRJ”, br. 77/88, 40/89, 46/90 i 61/90 i „Službeni list SRJ”, br. 24/94 - dr. zakon)*
- [18] *Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS”, br. 62/13)*